

MARIA OCHESCU

Istorie

Caiet pentru clasa a V-a

1. Alfabetul istoriei – reconstituirea trecutului	4
1.1. Izvoarele istorice	4

2. Preistoria 8

2.1. Primii oameni	8
2.2. Revoluția neolitică. Inventarea metalurgiei	12
Sinteză recapitulativă. Autoevaluare	16

3. Orientul Antic 18

3.1. Mediul natural și viața cotidiană	18
3.2. Orașul-stat Babilon. Temple și piramide	22
3.3. Popoare și civilizații pe harta Orientului Antic	26
3.4. Chinezii și evreii	30
3.5. Inventarea scrierii – de la pictograme la alfabet	34
3.6. Epopeea lui Ghilgameș. Codul lui Hammurabi	38
Sinteză recapitulativă. Autoevaluare	42

4. Civilizația greacă 44

4.1. Mediul natural și ocupările grecilor antici	44
4.2. Ceramica – între utilitate și artă	48
4.3. Adevăr și legendă: Legendele Olimpului. Războiul troian	52
4.4. Polisul grec – organizare și colonizare. Atena și Sparta	56
4.5. Histria, Tomis și Callatis	60
4.6. Războaiele grecilor: războaiele medice, războiul pelopenesiac	64
4.7. Bătălia de la Maraton	68
4.8. Alexandru Macedon și sinteza elenistică	72
4.9. Frumos și cunoaștere în lumea greacă	76
4.10. Moștenirea lumii grecești. Acropola ateniană	80
4.11. Jocurile Olimpice în Antichitate	84
Sinteză recapitulativă. Autoevaluare	88

5. Lumea romană 90

5.1. Fondarea Romei: istorie și legendă	90
---	----

5.2. Statul roman: războaie și expansiune teritorială. Decăderea	94
5.3. Viața cotidiană în lumea romană	100
5.4. Orașul și monumentele publice. Pompei	104
5.5. Colosseumul și gladiatorii. Armata romană	108
5.6. Credința: zeii romanilor – templele. Creștinismul	112
5.7. Romanizarea	116
Sinteză recapitulativă. Autoevaluare	120

6. Lumea geto-dacilor 122

6.1. Geții și dacii. Rânduieli, obiceiuri, credințe	122
6.2. Burebista și Decebal. Războaiele daco-romane	126
Sinteză recapitulativă. Autoevaluare	130

7. Lumea islamică 132

7.1. Apariția Islamului; credința musulmană; expansiunea militară și culturală... 132	132
Sinteză recapitulativă. Autoevaluare	136

8. Europa medievală 138

8.1. Formarea popoarelor europene	138
8.2. Europa creștină în mileniul I	142
8.3. Creștinarea francilor; Carol cel Mare	146
8.4. Românii	150
8.5. Imperiul Bizantin	154
8.6. Viața cotidiană în Evul Mediu	158
8.7. Domeniul feudal. Orașul medieval – spațiu al libertății. Orașele italiene și orașele germane	162
8.8. Cavalerism și onoare. Cruciaidele	166
8.9. Catedrale și universități	170
8.10. Statele medievale: Franța, Anglia, Imperiul Romano-German	174
8.11. Lumea românească și statele medievale în secolele XIV – XV	178
8.12. Diversitate culturală în lumea românească: Brașov și Cluj	182
Sinteză recapitulativă. Autoevaluare	186
Răspunsuri autoevaluări	188

I. Alfabetul istoriei – reconstituirea trecutului

1.1. Izvoarele istorice

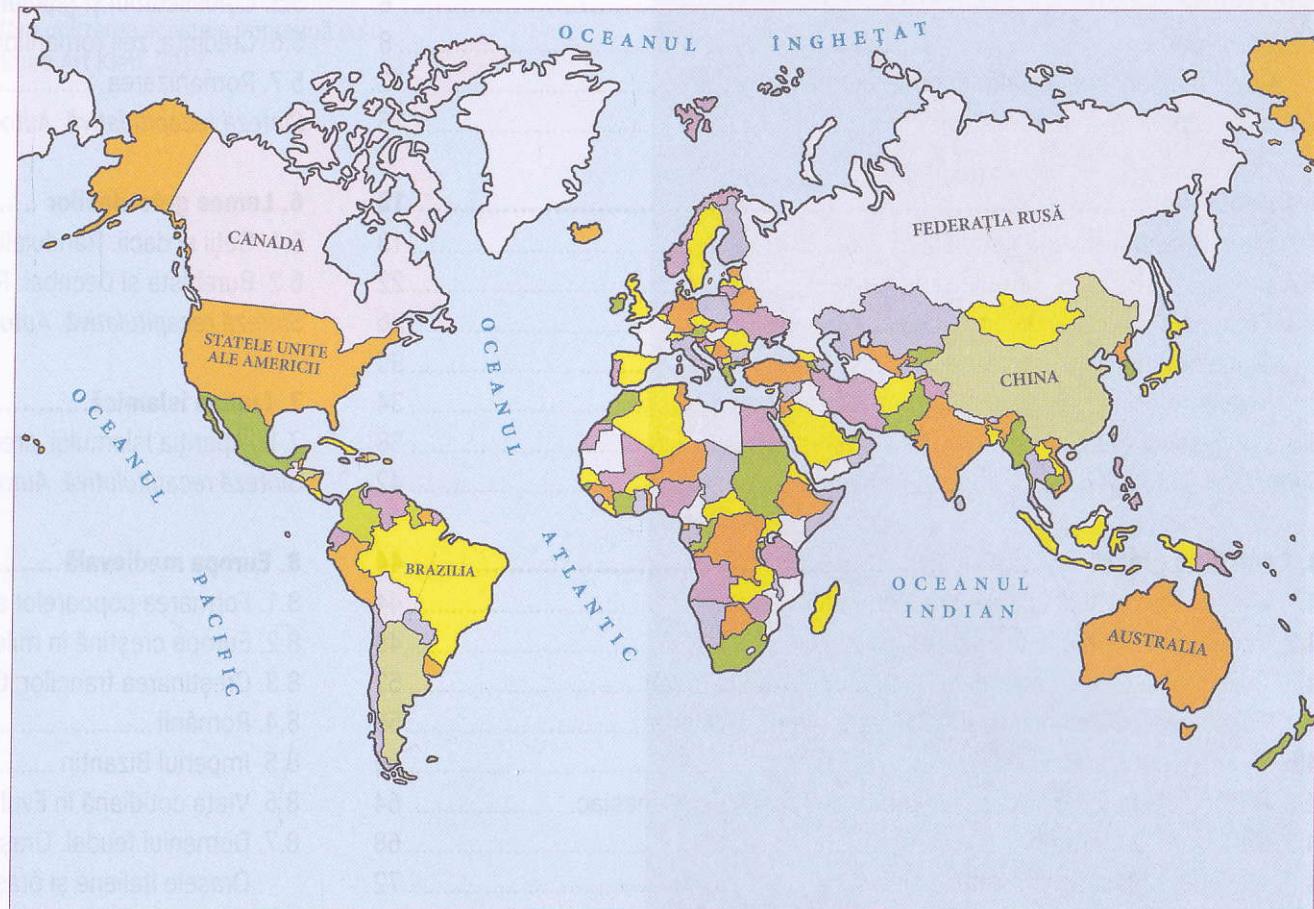
Respect pentru oameni și cărți

Cuvinte-cheie

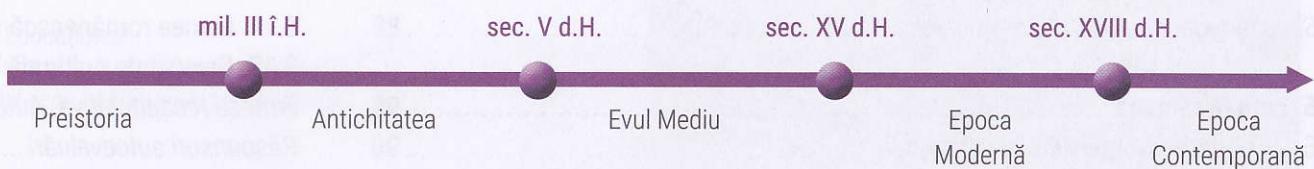
- **istorie** = știință care se ocupă cu reconstituirea trecutului omenirii pe baza izvoarelor istorice.
- **cronologie** = știință ajutătoare a istoriei, care se ocupă cu încadrarea în timp a evenimentelor, faptelor și proceselor istorice.

Conținuturi-cheie

- Istoria studiază aspecte ale vieții economice, sociale, politice și culturale a oamenilor, din cele mai vechi timpuri până astăzi.
- Omul se adaptează la mediul înconjurător și îl transformă potrivit nevoilor sale.
- Izvoarele istorice se împart în două mari categorii: izvoare scrise și izvoare nescrise.
- Cronologia folosește ca unități de măsurare a timpului istoric: deceniul, secolul, mileniul, epoca, era.
- Principalele epoci din istoria omenirii au fost: Preistoria, Antichitatea, Evul Mediu, Epoca Modernă și Epoca Contemporană.

Harta lumii la începutul mileniului al III-lea

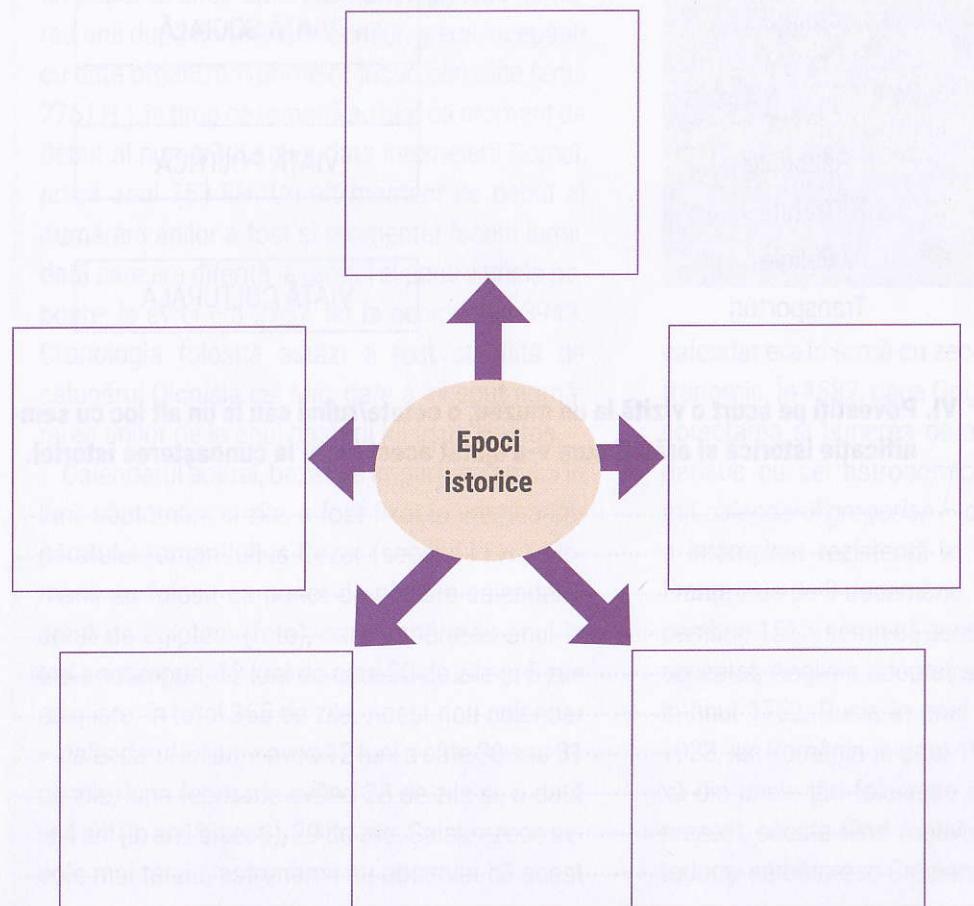

I. Completați spațiile libere din textul de mai jos cu informațiile corespunzătoare.

Respect pentru oameni și cărți

Istoria ca ..... se ocupă de reconstituirea trecutului omenirii pe baza ..... . Încadrarea în timpul istoric a evenimentelor, faptelor și proceselor istorice este obiectul .....

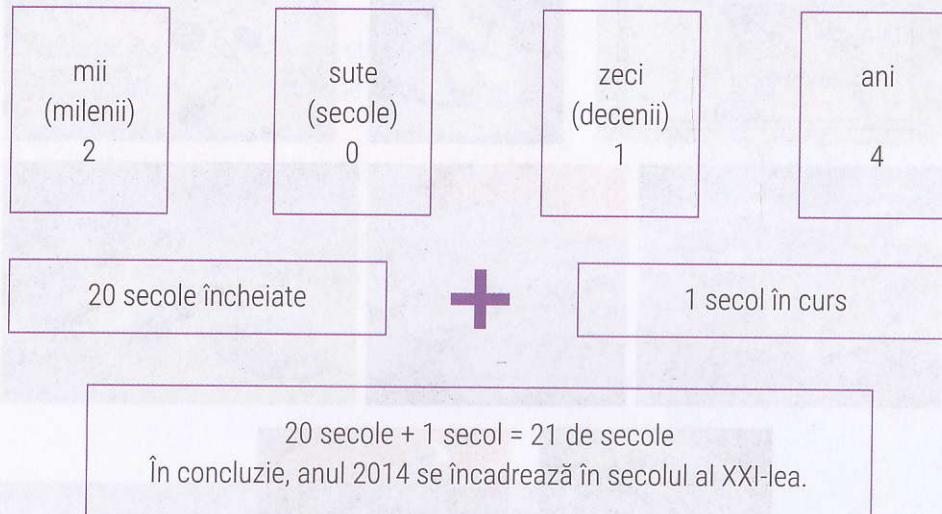
Timpul istoric a fost împărțit în ....., după cum urmează: Preistoria, Evul ....., Epoca ..... și Epoca .....

II. Studiați cu atenție axa cronologică de la pagina 4 și completați casetele din schema de mai jos cu denumirile epocilor și duratele de timp corespunzătoare.**III. Observați imaginile! Recunoașteți izvoarele istorice ilustrate, apoi notați-le denumirile pe coloana corespunzătoare din tabel.**

IZVOARE SCRISE	IZVOARE NESCRISE

IV. Urmăriți cu atenție schema de mai jos, care explică încadrarea într-un anumit secol a unei date istorice. Urmând aceeași schemă logică, rezolvați cerințele de mai jos.

Exemplu: anul 2014

1. Încadrați în secole și milenii următoarele date istorice:

- 27 î.H. – .....
- 476 – .....
- 1200 – .....
- 651 – .....
- 2145 – .....

2. Exemplificați câte trei date istorice care se încadrează în:

- secolul al XV-lea .....
- mileniul al III-lea î.H. .....
- secolul I .....
- secolul al VII-lea .....
- secolul al XXI-lea .....

V. În coloana A sunt enumerate diverse aspecte ale vieții oamenilor, care constituie obiectul de studiu al istoriei. În coloana B sunt precizate cele patru mari domenii care constituie obiectul de studiu al istoriei. Asociați, prin trasare de săgeți, aspectul din coloana A cu domeniul corespunzător.

A

- Agricultură
- Conducători
- Artă
- Știință
- Tărani
- Avere
- Războaie
- Tratate
- Religie
- Transporturi

B

VIAȚĂ ECONOMICĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ
VIAȚĂ POLITICĂ
VIAȚĂ CULTURALĂ

VI. Povestii pe scurt o vizită la un muzeu, o cetate/ruină sau la un alt loc cu semnificație istorică și arătați cum v-a ajutat acest lucru la cunoașterea istoriei.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

CALENDARUL

Numele de *calendar* provine de la cuvântul *calende*, care desemna la romani prima zi a fiecărei luni. De-a lungul timpului, punctul de plecare pentru numărarea anilor a fost diferit de la un popor la altul. Spre exemplu, egiptenii numărau anii după domniile faraonilor, grecii începând cu data organizării primelor jocuri olimpice (anul 776 î.H.), în timp ce romanii au luat ca moment de debut al numărării anilor data întemeierii Romei, adică anul 753 î.H. Un alt moment de debut al numărării anilor a fost și momentul facerii lumii, dată care era diferită la rândul ei pentru unele popoare: la evrei era 3761, iar la occidentali 3943. Cronologia folosită astăzi a fost stabilită de călugărul Dionisie cel Mic, care a început numărarea anilor de la anul nașterii lui Iisus Hristos.

Calendarul actual, bazat pe împărțirea anului în luni, săptămâni și zile, a fost fixat în vremea împăratului roman Iulius Cezar (secolul I î.H.). Romanii au folosit ca punct de plecare calendarul creat de egipteni (foto), care împărteau anul în trei anotimpuri, 12 luni de câte 30 de zile și 5 zile auxiliare, în total 365 de zile. Acest nou calendar – *calendarul iulian* – avea 12 luni a câte 30 sau 31 de zile, luna februarie având 28 de zile și, o dată la 4 ani (în anii bisecti), 29 de zile. Saisprezece secole mai târziu, astronomii au observat că acest

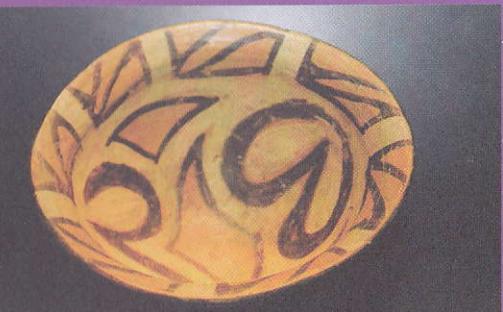

calendar era în urmă cu zece zile față de anul astronomic. În 1582, papa Grigore al XIII-lea a decis corectarea și punerea de acord a anului calendaristic cu cel astronomic. Noul calendar, numit *calendarul gregorian* – după numele papei –, a întâmpinat rezistență în diferite țări. Dacă în Franța ziua de 9 decembrie 1582 a devenit 20 decembrie 1582, semn că acest nou calendar a fost acceptat, Anglia a adoptat acest nou sistem abia în anul 1752, Rusia în anul 1918, Grecia în anul 1923, iar România în anul 1924. Biserica Ortodoxă din unele țări folosește calendarul iulian și în prezent, acesta fiind motivul pentru care unii ortodocși sărbătoresc Crăciunul la o dată diferită.

Moștenire culturală

Venus din Willendorf (Austria)

Ceramică de Cucuteni (România)

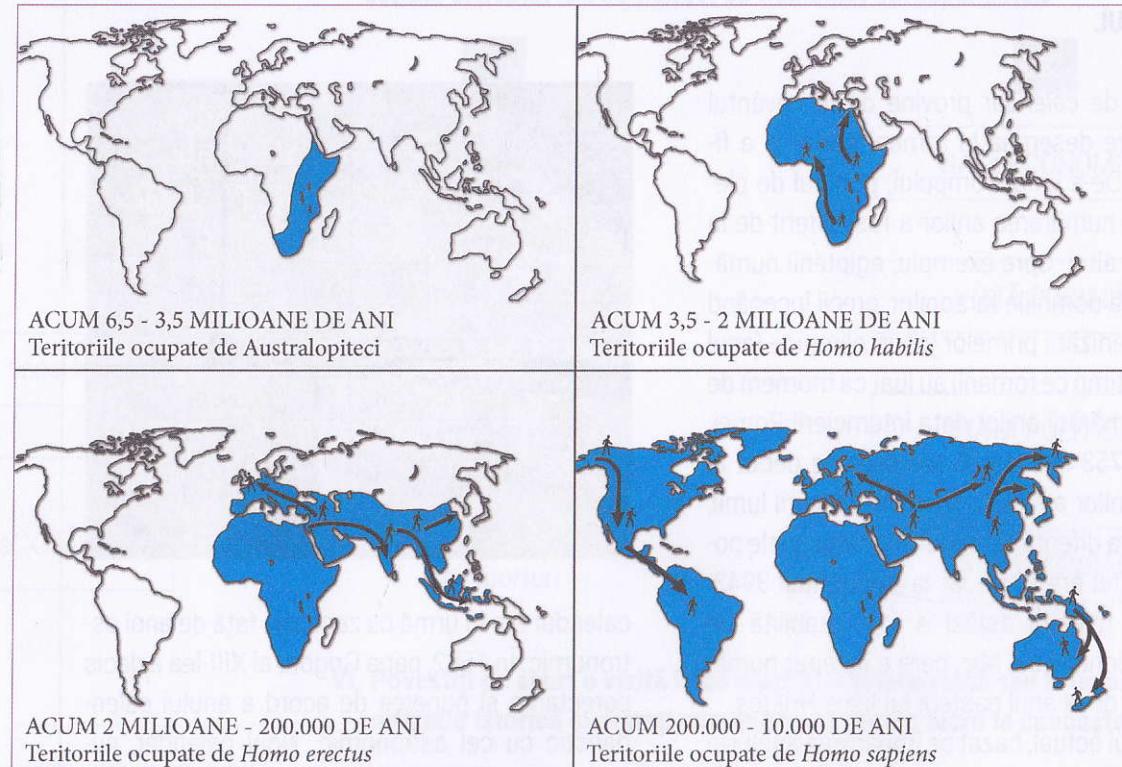
Monumentul megalitic de la Stonehenge (Anglia)

Cuvinte-cheie

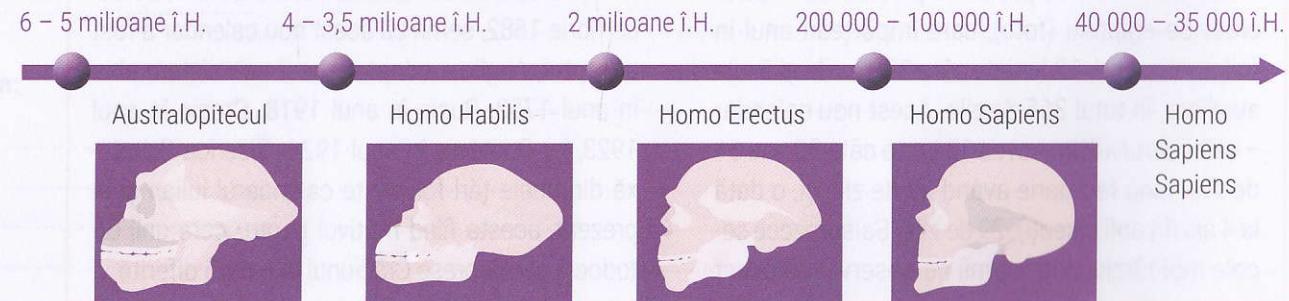
- **primate** = mici mamifere, vechi de 65 – 70 de milioane de ani, considerate strămoși comuni ai maimuțelor actuale și ai omului.

Conținuturi-cheie

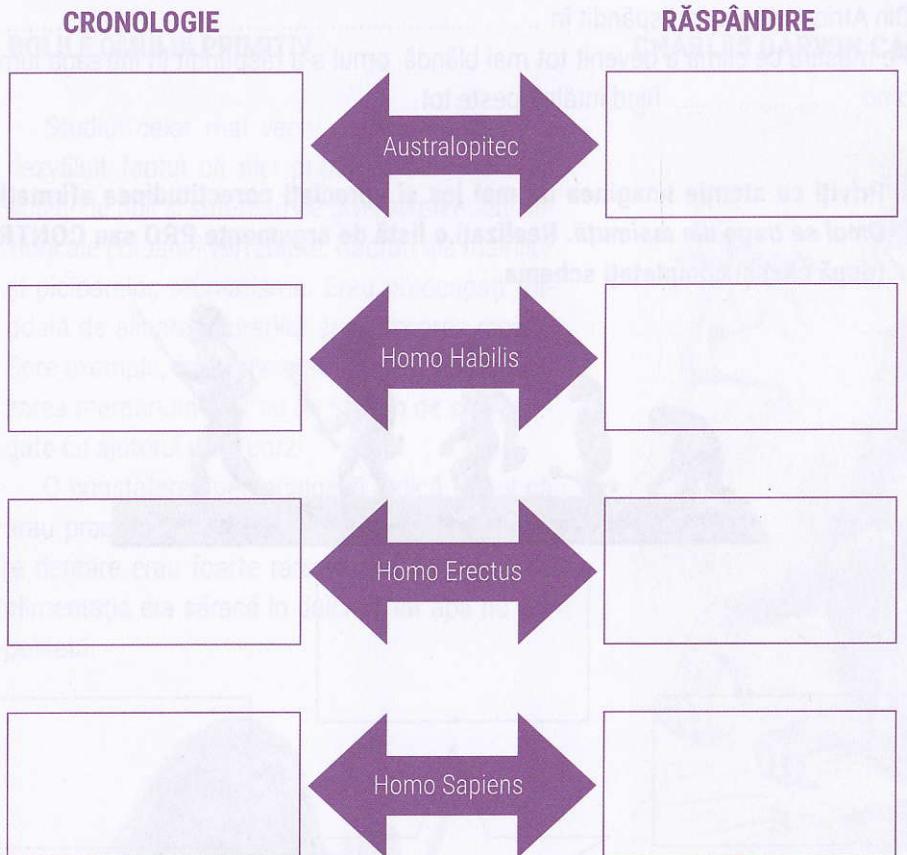
- Apariția omului a fost rezultatul unei lungi evoluții, începute cu milioane de ani în urmă în Africa de Est.
- Omul s-a desprins din ordinul primatelor. Aventura umană a cuprins treptat toate continentele, apariția lui *homo sapiens sapiens* marcând desprinderea definitivă a omului din rândul animalelor.
- Enunțată de englezul Charles Darwin, în anul 1859, această teorie, cunoscută sub numele de **teoria evoluționistă**, s-a opus concepției Bisericii, conform căreia omul a fost creat de Dumnezeu.

Omul cucerește lumea

I. Studiați cu atenție harta *Omul cucerește lumea și axa cronologică de la pagina 8*, apoi completați schema de mai jos cu intervalele de timp și teritoriile ocupate de specia umană de-a lungul evoluției sale.

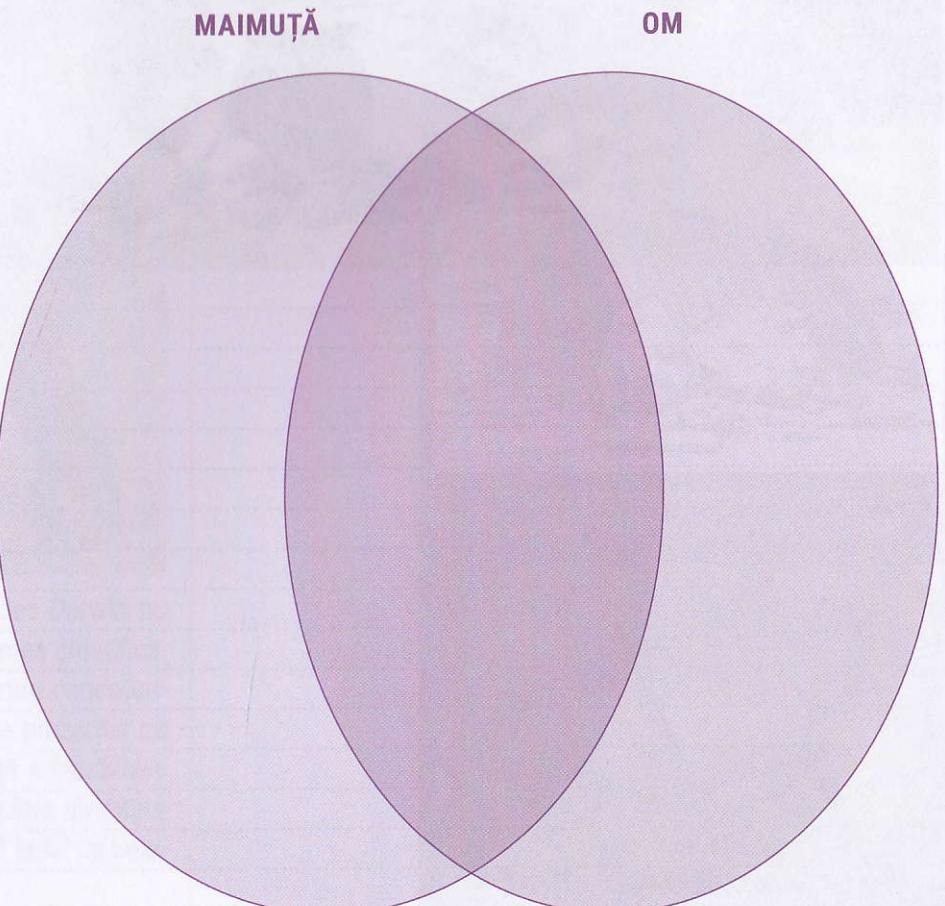
II. Alcătuiți o listă de caracteristici ale omului pentru fiecare treaptă a evoluției sale.

Australopitecul.....

Homo Habilis.....

- Homo Erectus .....
- .....
- Homo Sapiens .....
- .....

III. Realizați o analiză comparativă între om și maimuță, stabilind asemănări și deosebiri. Pe baza lor, completați diagrama de mai jos cu informațiile potrivite, notând asemănările în zona comună, iar deosebirile în spațiile separate.

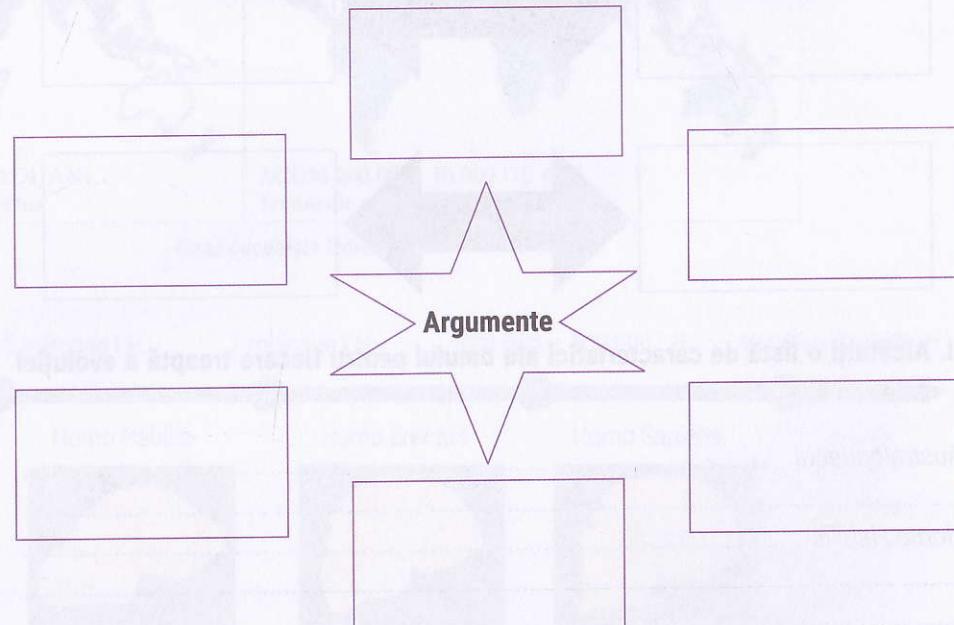
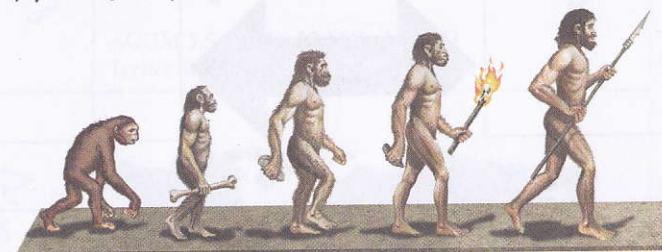
IV. Realizați un text din aproximativ 10 rânduri, în care să descrieți o zi din viața omului primitiv. Folosiți informațiile din imaginea de mai jos.

V. Completați enunțurile de mai jos cu informațiile corecte.

- Australopitecul a apărut doar în .....
- Urme ale lui *homo habilis* se găsesc în .....
- Din Africa, omul s-a răspândit în .....
- Pe măsură ce clima a devenit tot mai blândă, omul s-a răspândit în întreaga lume, *homo* ..... fiind întâlnit peste tot.

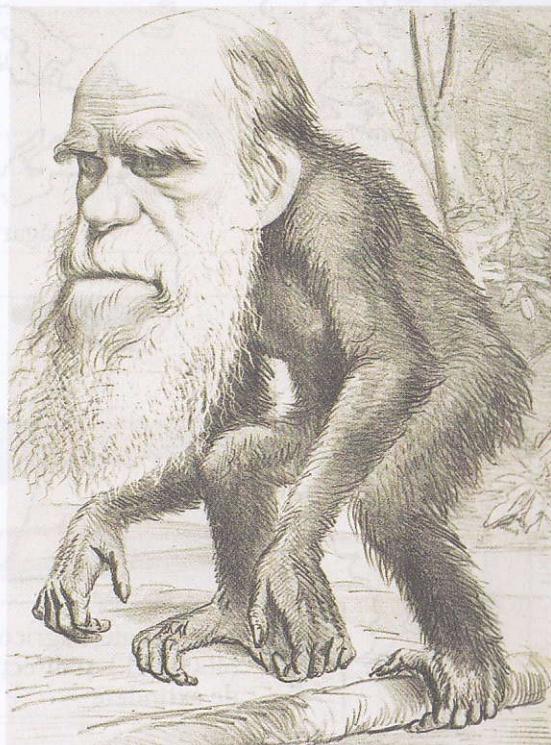
VI. Priviți cu atenție imaginea de mai jos și apreciați corectitudinea afirmației *Omul se trage din maimuță*. Realizați o listă de argumente PRO sau CONTRA (după caz) și completați schema.

BOLILE OMULUI PRIMITIV

Studiul celor mai vechi oseminte umane a dezvăluit faptul că nici primii oameni nu erau ocoliți de boli și suferau de diverse afecțiuni: leziuni ale coloanei vertebrale, fracturi ale mâinilor și picioarelor, reumatisme. Erau preocupați totodată de alinarea durerilor și vindecarea rapidă. Spre exemplu, fracturile erau tratate prin imobilizarea membrului rupt cu un sistem de crengi legate cu ajutorul unor corzi.

O constatare spectaculoasă indică faptul că erau practicate operații pe craniu, pe viu. Cariile dentare erau foarte rare, având în vedere că alimentația era săracă în dulciuri, iar apa nu era poluată.

CHARLES DARWIN CARICATURIZAT

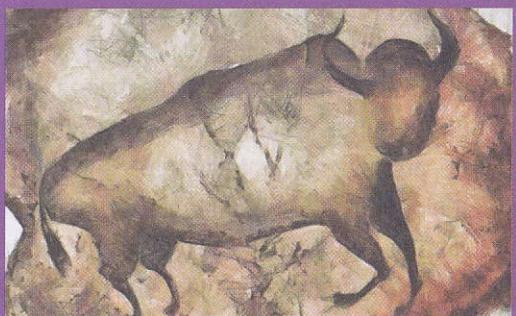
Teoria evoluționistă a lui Charles Darwin nu a fost primită cu entuziasm de lumea științifică. Imaginea de mai sus este una dintre caricaturile cu Charles Darwin, în care este prezentat cu corp de maimuță, ca o consecință a îndrăzelnelii de a contesta crearea omului de către divinitate și de a afirma că acesta a evoluat la fel ca celelalte animale.

Moștenire culturală

Unele din piatră cioplită folosite de *Homo erectus* (Turkana, Kenya)

Locuință a omului primitiv reconstituată la situl arheologic Terra Amata (Nice, Franța)

Pictură rupestră (peștera Altamira, Spania)

2.2. Revoluția neolică – viața oamenilor: sedentarizare, economie

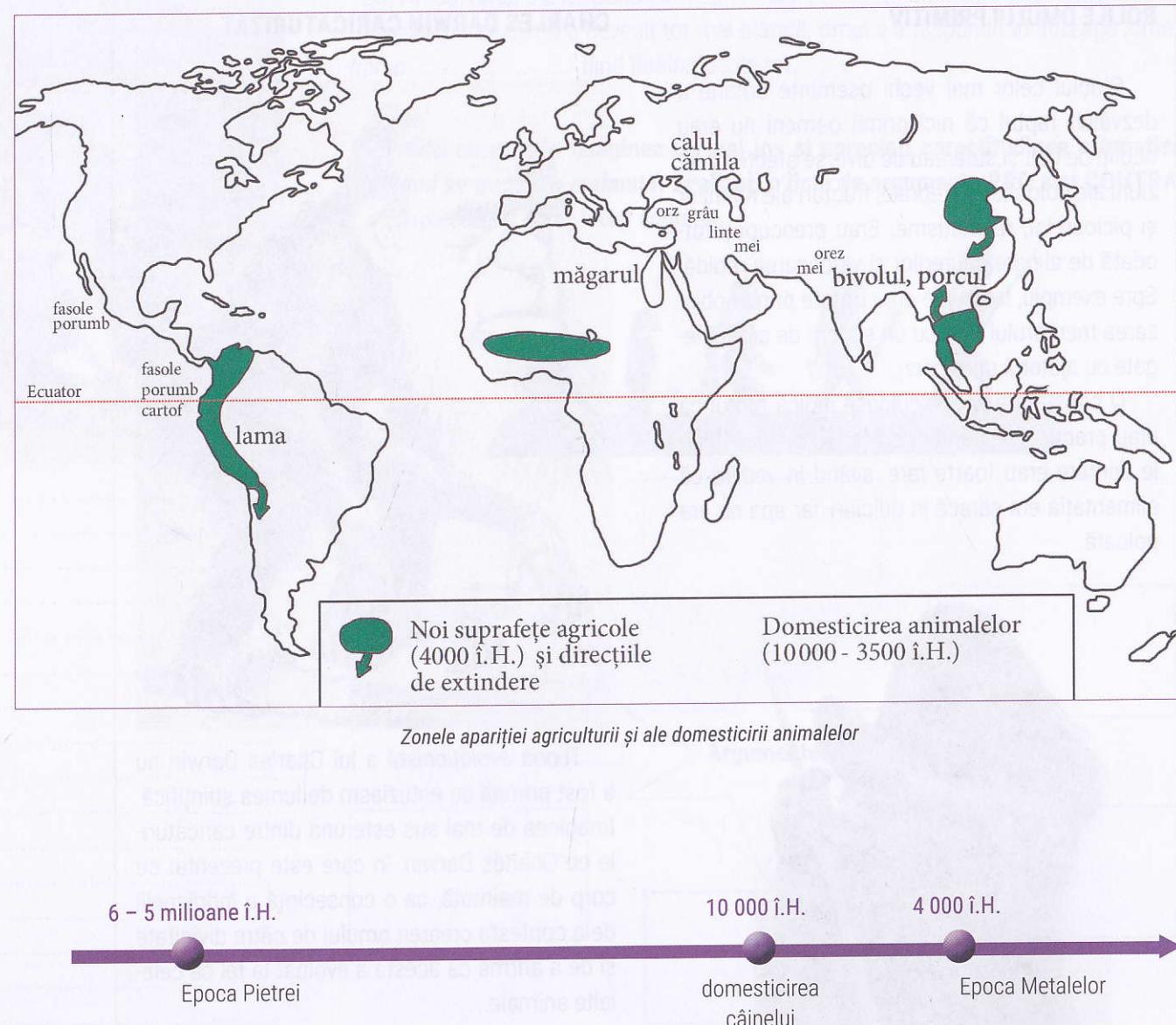
Inventarea metalurgiei – tehnologie și consecințe asupra vieții oamenilor

Cuvinte-cheie

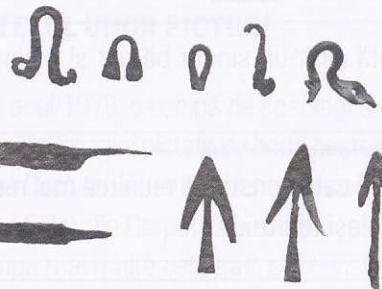
- **gintă** = grup de oameni care provin dintr-un strămoș comun.
- **familie monogamă** = familie formată dintr-un singur bărbat și o singură femeie.
- **nomadism** = mod de viață al unei colectivități umane, caracterizat prin lipsa unei așezări stabilă.
- **sedentarizare** = proces de trecere de la viață nomadă la cea stabilă, într-un singur loc.

Conținuturi-cheie

- Preistoria umanității a început odată cu apariția omului și s-a sfârșit cu apariția scrierii și a organizării statale; se împarte în Epoca Pietrei (paleolitic și neolic) și Epoca Metalelor.
- În această perioadă, omul a înregistrat o serie de progrese: diversificarea uneltelor și a armelor confectionate din piatră și metal, cultivarea plantelor și domesticirea animalelor, apariția meșteșugurilor și a schimbului de produse, sedentarizarea și apariția primelor așezări umane stabilă, organizarea în ginți și triburi, diferențierea socială, apariția scrierii, a primelor credințe și a primelor forme de artă.

I. Observați cu atenție imaginile de mai jos, apoi identificați materialul, tehnica de confectionare și utilitatea obiectelor ilustrate.

material .....

tehnică .....

utilitate .....

material .....

tehnică .....

utilitate .....

material .....

tehnică .....

utilitate .....

II. Studiați cu atenție harta **Zonele apariției agriculturii și ale domesticirii animalelor**, de la pagina 12, și identificați principalele zone în care s-au cultivat primele plante și s-au domesticit primele animale. Realizați un text în care să folosiți informațiile descoperite și să motivați distribuirea diferită a plantelor și a animalelor pe glob.

.....

.....

.....

.....

III. Pe baza informațiilor de la rubrica **Conținuturi-cheie** și a celor din manual, completați tabelul de mai jos cu informațiile corespunzătoare.

		Unelte	Ocupații	Viață socială	Viață politică	Viață spirituală
Epoca Pietrei	Paleolitic					
	Neolitic					
Epoca Metalelor						